

Plungiškiečiai tarmė puoselėja ne tik Tarmių metais

2013-07-16

Rūta ŠALTMERYTĖ

2013-uosius paskelbus Tarmių metais, tiek Aukštaitijoje, tiek Žemaitijoje pasipylė šiai progai skirtų renginių, kviečiančių prisiminti gimtąją tarmę ir dažniau kalbėti tėvų mums į lūpas įdėtais žodžiais. Kviečiama skatinti tarmiškai kalbėti ir aplinkinius, kad ne bendrinė kalba, o būtent tarmė geriausiai padeda atskleisti jausmus, bandyti įskiepyti ir savo vaikams. Deja, toks tarmių propagavimas kai kur pasigirsta tik šįmet, Tarmių metais, o antai Žemaičių kultūros draugijos Plungės skyrius „Gondinga“ gimtosios tarmės išlikimui neabejingas buvo visada. Ši draugija į įvairius renginius, skirtus žemaičių tarmei puoselėti, pakviečia kasmet. Ir ne po kartą. „Gondingos“ ir Šv. Antano Paduviečio parapijos praėjusį savaitgalį Pakutuvėnuose surengtas žemaitiškos dainos festivalis „Esam é būsem“ skaičiuoja trečius gyvavimo metus. Jau pats festivalio pavadinimas daug ką pasako - žemaičiai visai Lietuvai skelbia, kad jie savo ištakų, savo gimtosios kalbos atsisakyti neketina, nes joje - ir žemaičių stiprybė, ir vienybė, ir išskirtinumas. Antroji festivalio diena, liepos 13-oji, - istoriškai svarbi, mat lygiai prieš 753 metus, 1260 m. liepos 13-ąją, žemaičiai Durbės mūšyje sutriuškino vokiečių ordino kariuomenę. Mišios žemaitiškai

Renginys, kuris Pakutuvėnuose vyko pirmą kartą, penktadienį prasidėjo šv. Mišiomis. Į nuošalią ir itin jaukią Pakutuvėnų bažnytelę susirinkę ir galbūt skelbimų neskaitę tikintieji buvo nustebinti. Mišias aukoję broliai pranciškonai - Gediminas Numgaudis, Astijus Kungys, kuris yra ir festivalio globėjas, - į juos kreipėsi... žemaitiškai. „Stuokimuos, sieskimuos, klaupkimuos“, - buvo kartojama atėjusiesiems. Tik žemaitiškai nemokantis brolis Andrius Nenėnas kalbėjo bendrine kalba. Nors ir pasigirdavo į žemaitišką šnektą įsiterpęs vienas kitas bendrinės kalbos sakinytis, Mišių aukojimas tarmiškai atėjusiesiems glostė širdį, žemaitiški žodžiai tarsi dar labiau priartino prie Dievo. Plateliškė Sigita Mažeikienė gimtąją mūsų tarmę perskaitė skaitinį. Kaip „Žemaičiui“ sakę žemaičių kultūros draugijos Plungės skyrius „Gondinga“ pirmininkas Vidmantas Gendvilas, žemaitiškai Mišios mūsų kraūste aukotos turbūt pirmą kartą.

Mišių metu prisimintas ir Žemaitijos krikšto jubiliejus, juk šiemet sueina lygiai šeši šimtai metų, kai buvo apkrikštyti žemaičiai. Brolis Astijus pabrėžė, kad pagonių trečiame tūkstantmetyje nebeturėtų būti, juk sunkiųjų akimirka žmogus ne medį apsikabina, o kreipiasi į Dievą, sakė, kad gamtą turime saugoti, mylėti kaip Dievo kūrinį, o ne ją garbinti. Nuogaūstaudamas, kad atėjo metas, kai iš mūsų norima atimti tapatybę, dvasininkas pridūrė: „Būkem mondir kap žaltee“. Vėliau jis, kitų pritariamas, padainavo religinio folkloro dainą apie rūteles. Festivalio globėjas apgailesdavo, kad sunkiais Lietuvos okupacijos metais religinis folkloras buvo beveik sunaikintas.

Beje, brolis Astijus šiandien, antradienį, mini penkiasdešimties metų jubiliejų, tad jis tikinčiųjų buvo iš anksto pasveikintas Mišių metu. Žemaitiškos Mišios atmintin turėtų įsirėžti ir per jas pakrikštytos Liepos Gabrielės tėvams.

Daina skamba ir per krikščynas, ir per laidotuves

Po Mišių visi draugiškai šnekučiavosi, vaišinosi nemokamai dalinta koše ir arbata, o po to patraukė prie pievelės, kur turėjo pasirodyti pirmieji festivalio dalyviai. Visų nuostabai, atvykusiuosius pasiklausyti žemaitiškai atliekamų dainų kvietė Loreta Sungailienė - etnografinės vakaronės, laidos „Duokim garo“ vedėja. Pati būdama žemaitė (kilusi nuo Skuodo), ji tą vakarą kalbėjo tikrai šia tarme ir akcentavo: „Šivakar rokosimies tiktas žemaitiška“.

Ji šiek tiek papasakojo apie žemaičių dainas, pabrėždama, kad ne tik dūkai, bet ir žemaičiai nuo seno buvo dainingi, juk gyvena tokios gražios gamtos apsupty, „kor tokėi kepal“ (žemaitiškos kalvos). Anot jos, nuostabi gamta žemaičius įkvėpia dainoms. Vienos jų dainos - greitos, lengvai „pakramtomos“, kitos - lėtesnės, išvinguriuotos. Vienos būdavo dainuojamos pjaunant šieną, kitos - per ragiųjų ar kitus darbus dirbant, dar kitos - krikštytųjų ar kitų švenčių metu. Pasak vedėjos, žemaičiai kartais ir žodžių nemoka, bet vis tiek šaukia, nes jų dainos eina iš širdies. Kartais ir nemokėdama giedoti Kalnų, vis tiek į laidotuves jų giedoti eina visa giminė, nes taip buvę įprasta.

L. Sungailienė akcentavo, kad kartais dainuodami žemaičiai per daug įsijaučia ir pradeda nebedainuoti, o rėkti. Pasak lietuviško folkloro žinovės, rėkti nereikia, o šaukti - galima. Tarmių puoselėtoja linkėjo, kad meilė tarmėms išliktų ir kitais, ir dar kitais metais, ją rodytume ne tik šiemet. Ir kvietė nesigėdyti gimtosios tarmės, o kalbant ja nesijausti muzikais.

Ir ansambliai, ir grupės, ir atlikėjai dainas plėšė

Pirmiausia supelštė dainą L. Sungailienė pakvietė Šateikių folkloro ansamblį „Šateikee“, kuris sakė dainuojąs gal jau ketvirtą amžiaus. Jeigu dabar vaikai žemaitiškų dainų išmoksta, šateikiškiai teigė tiesiog gyvena su daina. Prie šio ansamblio drąsiau prisijungti renginio vedėja skatino ir ant žolynų susėdusius klausytojus. „Jok ne žėima yr i gerklėm nieks nasergat“, - ragino vedėja. Santūrumu pasižymintys žemaičiai po truputį įsidrąsino ir ėmė ne tik dainas traukti, bet ir noriai ratelius kartu su ansamblio nariais ir pačia L. Sungailiene ejo. Po šateikiškių pasirodė ir kiti folkloro ansambliai, kurių repertuaras ne mažiau turtingas. Dainas traukė kuliškiai, plateliškiai ir plungiškiai. Iki sutemų liepsnojo laužai, atėjusiųjų neišbaidė nė karts nuo karto pakrapnojančias lietus. Kiti, tikėdamiesi šios dangaus išdaigos, iš anksto buvo pasiruošę lietsargius.

Kitądien festivalio mėgėjai buvo pakviesti į žemaitiškos dainos koncertą, kuriame pasirodė visų gerai žinomi ir galbūt dar negirdėti atlikėjai bei grupės: Povilas Girdenis, Juozas Milašius ir grupės „Ironija“ bei „Savi“, Monika Petreikytė, grupė „Liūts, mergiala é dvė žovis“, „Saulės broliai“, kuriems atstovavo Saulius Paulius ir Ugnė Klimauskaitė, Andrius Kulikauskas su draugais bei Petras ir Dominykas Vyšniauskai. Rinkta gražiausia žemaitiška daina iš neseniai sukurtų. Ja pripažinta M. Petreikytės „Dėivali, Dėivali“.

Viso renginio metu vyko amatų mugė, pasirodė lankininkų klubas „Perkūno strėlė“. Svarbiausia, kad skambėjo žemaitiška šnektą ir daina, o žemaičiai dar kartą pareiškė: „Esam é būsem“.